

Wymagania edukacyjne z języka polskiego dla pierwszej klasy liceum ogólnokształcącego
– kształcenie w zakresie podstawowym

Plan wynikowy

KRYTERIA OSIĄGNIĘĆ NA POSZCZEGÓLNE OCENY SZKOLNE

Kryteria zostały podzielone na trzy zakresy, **odpowiadające celom kształcenia ujętym w Podstawie programowej:**

- ✓ Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nim informacji (w tym: czytanie i słuchanie, samokształcenie i docieranie do informacji, świadomość językowa).

- ✓ Analiza i interpretacja tekstów kultury (w tym: wstępne rozpoznanie i analiza; interpretacja i wartościowanie).

- ✓ Tworzenie własnych wypowiedzi ustnych i pisemnych.

Ze względu na zapisy **Informatora maturalnego**, obowiązującego od roku 2015, uczeń na ocenę dopuszczającą powinien poprawnie analizować i interpretować **omówione na lekcji** inne (oprócz utworów literackich) teksty kultury.

Na ocenę **dopuszczającą** uczeń potrafi:

Odbiór wypowiedzi i wykorzystywanie zawartych w nich informacji

Czytanie i słuchanie:

- Odtworzyć informacje sformułowane wprost
- Odczytać sens fragmentów (zdań, grupy zdań, akapitów)
- Wyodrębnić główną myśl całego tekstu
- Wskazać w tekście retorycznym najważniejsze środki językowe służące przekonywaniu

Samokształcenie i docieranie do informacji:

- Wybrać podstawowe teksty literackie służące realizacji zadanego tematu, posługując się wybranym źródłem informacji

- Podjąć próbę znalezienia literatury przedmiotu służącej realizacji zadanego tematu

Świadomość językowa:

- Wymienić nadawcę, odbiorcę i komunikat jako trzy najważniejsze elementy aktu komunikacji językowej
- Odróżnić od siebie teksty pełniące funkcję informatywną, impresywną i ekspresywną
- Objaśnić istotę znaku
- Posługiwać się pojęciem *archaizm*
- Objaśnić istotę związku frazeologicznego
- Odróżnić od siebie synonimy, homonimy i antonimy
- Posługiwać się pojęciem *styl*

Analiza i interpretacja tekstów kultury

Wstępne rozpoznanie i analiza:

- Przyporządkować epoce nazwiska pisarzy wskazanych w *Podstawie programowej* oraz wymienić ich dzieła (Sofokles, *Bogurodzica*, *Lament świętokrzyski*, Jan Kochanowski, Mikołaj Sęp Szarzyński, Wiliam Szekspir, *Dzieje Tristana i Izoldy*, Jan Chryzostom Pasek, Ignacy Krasicki); obowiązuje znajomość omawianych na lekcjach utworów ww. twórców
- Przyporządkować autorowi tytuły i głównych bohaterów utworów literackich wskazanych w *Podstawie programowej* (obowiązuje znajomość utworów ww. twórców omawianych na lekcjach)
- Określić tematykę utworów literackich wskazanych w *Podstawie programowej* - obowiązuje znajomość utworów ww. twórców omawianych na lekcjach
- Odróżnić od siebie tekst liryczny, epicki, dramatyczny
- Posługiwać się pojęciami: podmiot liryczny, adresat liryczny, narrator, dialog, monolog
- Wskazać podstawowe cechy najważniejszych dla omawianych epok gatunków literackich: tragedia, hymn, pieśń, tren, komedia, sonet, satyra, lament (plankt);
- Nazwać najważniejsze prądy umysłowe, filozoficzne i artystyczne omawianych epok (teocentryzm, humanizm, sarmatyzm, poezja metafizyczna, klasycyzm, racjonalizm, sentymentalizm) oraz wskazać ich cechy
- Wskazać w dziełach literackich wskazanych w *Podstawie programowej* (nazwiska autorów wymienione zostały powyżej, obowiązuje znajomość utworów omawianych na lekcjach) realizację wymienionych wyżej prądów

- Streścić główne wątki utworów epickich i dramatycznych wskazanych w *Podstawie programowej*
- Scharakteryzować głównych bohaterów literackich utworów epickich i dramatycznych wskazanych w *Podstawie programowej*
- Rozpoznać najważniejsze środki i zabiegi stylistyczne w utworach literackich omawianych epok (epitet, metafora, porównanie, apostrofa, pytanie retoryczne, synekdocha)
- Zanalizować utwory wskazane w *Podstawie programowej*, uwzględniając najważniejsze kategorie opisu (podmiot / adresat liryczny, narrator, świat przedstawiony)

Interpretacja i wartościowanie:

- Określić przybliżone ramy chronologiczne antyku, średniowiecza, renesansu, baroku, oświecenia, preromantyzmu, romantyzmu
- Objąsnić znaczenie nazw epok literackich: antyk, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, preromantyzm
- Odczytać znaczenie podstawowych symboli w dziełach literackich wskazanych

Tworzenie własnych wypowiedzi ustnych i pisemnych

- Posługiwać się komunikatywnym językiem w mowie i w piśmie
- Wypowiadać się w mowie i w piśmie na zadany temat, w sposób świadczący o co najmniej częściowym zrozumieniu tematu
- Odnieść się w wypowiedzi do tekstów literackich
- Podjąć próbę skomponowania wypowiedzi składającej się ze wstępu, rozwinięcia i zakończenia

Na ocenę **dostateczną** uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, a ponadto:

Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji

Czytanie i słuchanie:

- Określić funkcję środków językowych w tekście retorycznym
- Rozpoznać ironię w tekście
- Sformułować tezę tekstu bądź fragmentu tekstu
- Podać argumenty na rzecz tezy
- Odróżnić argumenty od przykładów oraz tezę od hipotezy
- Rozpoznać relacje kompozycyjne między poszczególnymi fragmentami (akapitami) tekstu
- Oddzielić informacje od opinii

- Wskazać przyczyny i skutki

Samokształcenie i docieranie do informacji:

- Wyszukać podstawowe pozycje z literatury przedmiotu służącej realizacji zadanego tematu
- Samodzielnie korzystać ze słowników i leksykonów

Świadomość językowa:

- Rozpoznać w tekście sześć elementów aktu komunikacji językowej
- Określić dominującą w tekście funkcję wypowiedzi
- Objaśnić, na czym polega specyfika budowy języka jako systemu znaków
- Podać genezę i objaśnić znaczenie związków frazeologicznych o pochodzeniu biblijnym i mitologicznym
- Wskazać w tekście staropolskim archaizmy fonetyczne, leksykalne i składniowe
- Rozpoznać w tekście synonimię, homonimię, antonimię i polisemię
- Objaśnić pojęcie stylizacji

Analiza i interpretacja tekstów kultury

Wstępne rozpoznanie i analiza:

- Określić tematykę wszystkich omawianych na lekcjach utworów literackich
- Podać najważniejsze cechy rodzajowe tekstów lirycznych, epickich i dramatycznych
- Objaśnić różnicę między literaturą a publicystyką oraz literaturą a retoryką
- Wskazać podstawowe cechy wszystkich omawianych gatunków literackich oraz powieści epistolarnej
- Porównać wizerunki Maryi w liryce średniowiecza, postawę podmiotu lirycznego w pieśniach i trenach J. Kochanowskiego oraz tragizm bohaterów tragedii antycznej i szekspirowskiej
- Scharakteryzować wzorce osobowe i postawy bohaterów, odwołując się do omówionych utworów literackich (asceta, postawa franciszkańska, etos rycerski, postawa stoicka i epikurejska, humanista, Sarmata, oświecony obywatel, „człowiek serca”

Interpretacja i wartościowanie:

- Powiązać fakty literackie z istotnymi wydarzeniami historycznymi (np. upadek cesarstwa zachodniorzymskiego, chrzest Polski, odkrycia geograficzne, wynalazek druku, Wielka Rewolucja Francuska),
- Rozpoznać cechy charakterystyczne sztuki antycznej, romańskiej, gotyckiej, renesansowej, barokowej, klasycystycznej, sentymentalnej

- Opisać następujące motywy i tematy literackie, odwołując się do omówionych utworów: przemijanie, śmierć, zbrodnia i kara, władza, nieśmiertelność poety i poezji, koncepcje życia godnego i szczęśliwego, naprawa Rzeczypospolitej, różne koncepcje miłości
- Scharakteryzować wizję świata i człowieka w Biblii, literaturze antyku, średniowiecza, renesansu, baroku, oświecenia, preromantyzmu, odwołując się do omówionych utworów literackich
- Wykorzystać podstawowe konteksty do analizy i interpretacji utworów literackich (np. kontekst biograficzny dla *Trenów* J. Kochanowskiego)
- Odczytać nawiązania biblijne oraz mitologiczne w omawianych utworach z literatury współczesnej
- Odczytać znaczenie podstawowych symboli w omawianych dziełach literackich

Tworzenie własnych wypowiedzi ustnych i pisemnych

- Ułożyć szkicowy plan oraz przygotować na jego podstawie wypowiedź ustną bądź pisemną
- Napisać rozprawkę, recenzję, referat, interpretację utworu literackiego lub jego fragmentu
- Skomponować wypowiedź składającą się ze wstępu, rozwinięcia i zakończenia
- Formułować wnioski interpretacyjne oparte na samodzielnej analizie tekstu
- Zastosować czytelny podział akapitowy w pracy pisemnej
- Posługiwać się cytatami w funkcji argumentacyjnej
- Posługiwać się na ogół poprawną polszczyzną (w zakresie wymowy, fleksji, leksyki, frazeologii, składni)
- Zabrać głos w dyskusji
- Wykonać bez pomocy nauczyciela większość ćwiczeń i zadań realizowanych na zajęciach

Na ocenę **dobrą** uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, a ponadto:

Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji

Czytanie i słuchanie:

- Odróżnić retorykę od erystyki
- Objąsnić mechanizmy powstawania wypowiedzi ironicznej
- Rozpoznać i określić typ nadawcy i typ adresata tekstu
- Rozpoznać charakterystyczne cechy stylu i języka tekstu
- Nazwać środki językowe i określić ich funkcje w tekście

- Wskazać cechy gatunkowe tekstu

Samokształcenie i docieranie do informacji:

- Wyszukać różnorodne pozycje z literatury przedmiotu służącej realizacji zadanego tematu
- Sporządzić poprawny opis bibliograficzny książki i artykułu oraz zapisów elektronicznych
- Korzystać z różnorodnych źródeł informacji

Świadomość językowa:

- Omówić relacje pomiędzy różnymi podsystemami języka
- Przyporządkować charakterystyczne środki językowe poszczególnym funkcjom językowym
- Przedstawić pochodzenie polszczyzny
- Objasnić pojęcie neosemantyzacji
- Wskazać niewerbalne środki komunikacji
- Wymienić podstawowe typy stylizacji

Analiza i interpretacja tekstów kultury

Wstępne rozpoznanie i analiza:

- Wymienić głównych twórców kultury (nauki, sztuki, filozofii) i ich dzieła w omawianych epokach
- Określić funkcje środków językowych zastosowanych w tekście
- Wskazać dominantę kompozycyjną i stylistyczną oraz dokonać analizy typowego dla epoki i autora utworu literackiego
- Zdefiniować tragizm, komizm i groteskę jako kategorie estetyczne, odwołując się do omówionych utworów

Interpretacja i wartościowanie:

- Wskazać związki literatury z wydarzeniami historycznymi, kulturą i sztuką oraz filozofią omawianych epok
- Porównać wzorce osobowe, kreacje bohaterów oraz wizję świata i człowieka w Biblii, antyku, średniowieczu, renesansie, baroku, oświeceniu i preromantyzmie, odwołując się do utworów literackich
- Opisać następujące motywy i topoty: jednostka wobec despotyzmu, piekło(zaświaty), wędrówka, szatan, świat jako teatr, człowiek jako boże igrzysko, odwołując się do omówionych utworów

- Opisać różne realizacje dydaktycznej funkcji literatury, odwołując się do poznanych tekstów
- Wskazać nawiązania do światopoglądu i estetyki antyku w renesansie oraz do światopoglądu i estetyki średniowiecza w baroku oraz objaśnić przyczynę ich występowania
- Rozpoznać nawiązania do idei średniowiecza, renesansu, baroku i oświecenia w literaturze współczesnej
- Ocenić postawy bohaterów literackich

Tworzenie własnych wypowiedzi ustnych i pisemnych

- Selekcjonować materiał, przywoływać tylko informacje istotne z punktu widzenia tematu
- Posługiwać się terminologią historyczno- i teoretycznoliteracką oraz językoznawczą
- Sformułować hipotezę badawczą w odniesieniu do tematu
- Podsumować rozważania (uogólnić wnioski wynikające z analizy i interpretacji tekstu)
- Łączyć akapity, używając wskaźników zespolenia
- Posługiwać się poprawną polszczyzną (w zakresie wymowy, fleksji, leksyki, frazeologii, składni)
- Posługiwać się stylem stosownym do sytuacji wypowiedzi
- Przestrzegać zasad etykiety językowej podczas rozmowy, dyskusji, negocjacji
- Zająć i uzasadnić stanowisko w dyskusji z odwołaniem się do utworu, cytatu, kontekstu lub wiedzy o epoce
- Aktywnie uczestniczyć w większości lekcji

Na ocenę **bardzo dobrą** uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, a ponadto:

Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji

Czytanie i słuchanie:

- Odróżnić prawdę od fałszu i szczerłość od kłamstwa w wypowiedzi językowej
- Scharakteryzować podstawowe chwytów erystyczne
- Odróżnić od siebie wypowiedź perswazyjną i manipulacyjną
- Zanalizować okres retoryczny jako zamkniętą całość myślowo-stylistyczną
- Wykorzystać analizowane teksty naukowe (krytyczno- i teoretycznoliterackie) i filozoficzne jako kontekst interpretacyjny dla utworów literackich

Samoksztalcenie i docieranie do informacji:

- Samodzielnie gromadzić i porządkować materiały z różnych źródeł dotyczące języka, literatury, filmu i innych dziedzin sztuki

Analiza i interpretacja tekstów kultury

Wstępne rozpoznanie i analiza:

- Omówić przemiany gatunkowe w obrębie dramatu i powieści
- Wskazać i opisać charakterystyczne cechy językowe i stylistyczne w tekstach literackich średniowiecza, renesansu, baroku, oświecenia i preromantyzmu
- Rozpoznać nawiązania do poetyki renesansu, baroku i oświecenia w literaturze współczesnej
- Wskazać elementy parodii, pastiszu i trawestacji w dziele literackim oraz określić ich funkcje

Interpretacja i wartościowanie:

- Porównać sposoby realizacji tego samego motywu (toposu) w dwóch tekstach literackich
- Zinterpretować dzieło literackie w samodzielnie dobranym kontekście (np. filozoficznym, historycznym, historycznoliterackim, kulturowym)
- Objąsnić sposoby i mechanizmy reinterpretacji toposów, mitów i symboli literatury wcześniejszych epok w tekstach współczesnych
- Dokonać samodzielnej analizy i interpretacji dzieła literackiego, postępując się biegle terminologią historyczno- i teoretycznoliteracką
- Rozpoznać i odczytać przenośne znaczenia dzieła (metaforyczne, symboliczne, alegoryczne, paraboliczne)
- Dokonać samodzielnej analizy i interpretacji dzieła sztuki, ze wskazaniem funkcji środków wyrazu specyficznych dla danej dziedziny sztuki
- Dostrzec zależności między tekstem literackim a innymi tekstami kultury

Tworzenie własnych wypowiedzi ustnych i pisemnych

- Podporządkować kompozycję wypowiedzi własnemu zamysłowi interpretacyjnemu
- Skutecznie unikać szablonów i schematów językowych
- Postępować się bogatym słownictwem i urozmaiconą składnią
- Postępować się bogatą terminologią (unikając pseudonaukowości)
- Postępować się stylem stosownym do sytuacji, komunikatywnym, o wyraźnych cechach indywidualnych

- Funkcjonalnie wykorzystywać pozawerbalne środki komunikacji (mowa ciała, intonacja, ton głosu) w wypowiedzi ustnej

Na ocenę **celującą** uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, a ponadto:

Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji

Czytanie i słuchanie:

- Wskazać nieetyczne zabiegi językowe służące manipulacji
- Funkcjonalnie wykorzystywać teksty naukowe (krytyczno i teoretycznoliterackie) i filozoficzne w interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury
- **Samokształcenie i docieranie do informacji:**
- Samodzielnie gromadzić i porządkować materiały z różnych źródeł dotyczące wskazanych zagadnień z zakresu literatury, językoznawstwa, historii sztuki

Analiza i interpretacja tekstów kultury

Wstępne rozpoznanie i analiza:

- Wskazać i opisać charakterystyczne cechy językowe i stylistyczne w tekstach literackich średniowiecza, renesansu, baroku, oświecenia, preromantyzmu
- Rozpoznać nawiązania do poetyki renesansu, baroku i oświecenia w literaturze współczesnej
- Rozpoznać parodię, pastisz i tawestację oraz inne rodzaje stylizacji w dziełach literackich poznanych w toku samodzielnej lektury lub wskazanych przez nauczyciela oraz określić ich funkcje

Interpretacja i wartościowanie:

- Porównać sposoby realizacji tego samego motywu (toposu) w tekstach literackich
- Zinterpretować dzieło literackie w samodzielnie dobranych różnorodnych kontekstach interpretacyjnych
- Objąć sposoby i mechanizmy reinterpretacji toposów, mitów i symboli literatury wcześniejszych epok w tekstach współczesnych
- Dokonać wnikliwej i spójnej analizy oraz interpretacji dzieła literackiego, posługując się bezbłędnie terminologią historyczno- i teoretycznoliteracką
- Interpretować wskazane utwory literackie, wykorzystując wybraną metodologię
- Rozpoznawać i interpretować nawiązania intertekstualne w literackich różnych epok utworach

– Wykorzystywać wiedzę z estetyki danej epoki w formułowaniu sądów wartościujących

Tworzenie własnych wypowiedzi ustnych i pisemnych

– Skomponować oryginalną, spójną wypowiedź, zachowującą konsekwentnie dobrane tranzycje, motta, tytuły rozdziałów i inne wyróżniki segmentacji tekstu

– Umiejętnie stosować przypisy

– Skutecznie rozwiązywać problemy poprawnościowe w oparciu o dostępne źródła, np. różnego rodzaju słowniki, oficjalną stronę internetową Rady Języka Polskiego, strony poradni językowych uniwersytetów itd.

Materiał rzeczowy (szczegółowo) z poszczególnych epok literackich:

BIBLIA I ANTYK

Ocena dopuszczająca

* wskazać cechy poznanych gatunków biblijnych i antycznych

* omówić poznane motywy biblijne i mitologiczne

* wskazać źródła i cechy topiki wywodzącej się z biblijnych i antycznych utworów

* definiować pojęcia kluczowe dla dramatu antycznego: tragizmu, ironii tragicznej, winy tragicznej, hybris

* wymienić główne kierunki filozoficzne starożytności i ich twórców

* wyjaśnić pojęcie klasycyzmu i scharakteryzować kanon sztuki starożytnej

* omówić cechy stylu biblijnego i stylizacji biblijnej; omówić cechy stylu homeryckiego

Ocena dostateczna

* określić różnice pomiędzy biblijną a mitologiczną wizją świata i człowieka

* określić alegoryczny i symboliczny sens przypowieści

* określić walory ideowo-artystyczne różnych parafraz psalmów

* omówić archetypy w Biblii i mitologii

* wskazać różnice pomiędzy archetypem a toposem w odniesieniu do poznanych utworów antycznych i biblijnych

* scharakteryzować antycznego herosa na podstawie fragmentów „Iliady”

- *przedstawić genezę i kompozycję tragedii antycznej
- *scharakteryzować bohatera tragicznego w poznanym dramacie antycznym
- *scharakteryzować poznane kierunki filozoficzne starożytności

Ocena dobra

- *wyjaśnić sens i funkcję ksiąg biblijnych
- *omówić symboliczne sensy zawarte w mitologii i funkcje mitów
- *omówić koncepcję ludzkiego losu w poznanych utworach antycznych i biblijnych
- *wykorzystać w odczytaniu dzieł różnych kontekstów, np. filozoficznych czy estetycznych
- *rozpoznać sposób realizacji starożytnych idei filozoficznych w poznanych tekstach
- *omówić problem żywotności tradycji biblijnej i antycznej we współczesnej kulturze
- *określić cechy poezji Horacego

Ocena bardzo dobra

- *omówić kulturotwórczą rolę Biblii i mitologii
- *zredagować w stylu biblijnym wymyśloną historię
- *interpretować teksty, rozpoznając nawiązania do tradycji biblijnej i antycznej
- *określić funkcjonalność środków artystycznych służących reinterpretacji tekstów starożytnych w literaturze późniejszych epok
- *przedstawić zasady realizacji klasycznego piękna w tekstach literackiego antyku(Homer, Horacy)

ŚREDNIOWIECZE

Ocena dopuszczająca

- *określić ramy czasowe średniowiecza
- * objaśnić nazwę epoki
- *wskazać rolę chrześcijaństwa dla tworzenia się kultury średniowiecza
- *scharakteryzować wzorce parenetyczne epoki ascety, władcy, rycerza
- * wyjaśnić znaczenie pojęć: teocentryzm, uniwersalizm, danse macabre, alegoria, memento mori, ars moriendi, pareneza, hagiografia, alegoria
- * scharakteryzować główne style architektoniczne średniowiecza (romański, gotycki) i wskazać ich przykłady

*w „Bogurodzicy” scharakteryzować kreację podmiotu lirycznego i adresatów w pieśni oraz określić relacje między nimi; ustalić hierarchię osób wpisaną w utwór

*omówić cechy eposu rycerskiego, legendy hagiograficznej hymnu, romansu, rycerskiego, lamentu

* scharakteryzować etos rycerski

Ocena dostateczna

*omówić rolę łaciny i języków narodowych w średniowieczu

*wymienić twórców filozofii średniowiecza: św. Augustyna, św. Tomasza, św. Franciszka i scharakteryzować ich poglądy

*wskazać genezę „Bogurodzicy” i określić czas powstania utworu, wymienić dogmaty wiary przedstawione w tekście, udowodnić symetrię budowy obu zwrotek utworu

*porównać sposoby ujęcia motywu śmierci w różnych utworach

*rozpoznać w omawianych tekstach realizację światopoglądu epoki

*rozpoznać symboliczne elementy w scenie śmierci Rolanda (miejsce, gesty i zachowania rycerza) oraz odczytać ich sens

*scharakteryzować Tristana jako średniowiecznego rycerza, wskazując na wartości, jakimi się kierował

*wymienić i omówić najważniejsze motywy i topoty literatury oraz wskazać ich realizację w konkretnych tekstach literackich

Ocena dobra

*wyjaśnić sens filozofii św. Augustyna, św. Tomasza i św. Franciszka i ukazać podobieństwa i różnice między nimi

*dokonać analizy i interpretacji porównawczej „Bogurodzicy” i „Lamentu świętokrzyskiego”

*omówić podstawę porównania Bogurodzicy i malarskiego przedstawienia deesis

*porównać różne malarskie, rzeźbiarskie i literackie wizerunki Maryi w sztuce średniowiecznej

*nazwać i omówić idee wyrażone w średniowiecznych dziełach literackich i ikonograficznych

*porównać styl romański i gotycki w architekturze, rzeźbie i malarstwie

* ocenić związek Tristana i Izoldy z punktu widzenia moralności chrześcijańskiej i zasad feudalnej lojalności

Ocena bardzo dobra

*objaśnić z uzasadnieniem, jaka ocena Boga i świata wyłania się z tekstu filozoficznego św. Augustyna

- *omówić i porównać realizację średniowiecznej idei wstawiennictwa w dziele literackim i malarskim
- *wskazać środki służące wyrażaniu emocji Maryi w dziełach malarskich i rzeźbiarskich
- *porównać postawy średniowiecznego rycerza i mitologicznych herosów
- *porównać uczucie Tristana i Izoldy z modelem średniowiecznej miłości dwornej

RENESANS

RENESANS

Ocena dopuszczająca

- * określić ramy czasowe renesansu,
- *objaśnić nazwę epoki,
- *wskazać rolę antyku dla tworzenia się kultury renesansowej,
- *wymienić najważniejsze wydarzenia historyczne, które wpłynęły na kulturę epoki
- * omówić filozofie, które wpłynęły na światopogląd epoki: stoicyzm, epikureizm, irenizm,
- *wyjaśnić znaczenie pojęć: reformacja, humanizm, antropocentryzm, makiawelizm, utopia, horacjanizm, wiersz sylabiczny, kryzys światopoglądowy,
- *rozpoznać cechy stylu renesansowego w architekturze i innych dziedzinach sztuki, wymienić przedstawicieli,
- *wyjaśnić znaczenie związku wyrazowego „człowiek renesansu”,
- *przedstawić główne idee wyrażone w literaturze renesansowej,
- * podać cechy gatunków literackich: pieśń, fraszka, tren, sonet
- * scharakteryzować renesansową koncepcję życia na podstawie wybranych pieśni J. Kochanowskiego,
- *omówić kryzys światopoglądowy w „Trenach” J. Kochanowskiego,
- *wymienić wzorce osobowościowe epoki (ziemianin dworzanin, poeta doctus)
- *określić na podstawie poznanych dzieł świat wartości człowieka renesansu
- * przedstawić klasycyzm poezji Kochanowskiego ,wskazać nawiązania, do poezji Horacego i tradycji antycznej

*omówić cechy dramatu szekspirowskiego

* scharakteryzować świat przedstawiony w poznanym dramacie Szekspira

Ocena dostateczna

*omówić cechy estetyki renesansowej w różnych dziedzinach sztuki,

*omówić najważniejsze motywy i toposy literatury renesansowej oraz wskazać ich realizację w konkretnych tekstach literackich

* wskazać i zinterpretować topos teatrum mundi w literaturze renesansu,

*scharakteryzować wzorce osobowościowe epoki (ziemianin, dworzanin, poeta doctus),

*wymienić postulaty zawarte w twórczości A. Frycza Modrzewskiego,

*omówić cechy gatunków literackich typowych dla renesansu na konkretnych przykładach,

*scharakteryzować kreację podmiotu lirycznego i adresata w poznanych pieśniach J. Kochanowskiego,

*wskazywać i interpretować aluzje do antyku w poznanych utworach J. Kochanowskiego,

*omówić renesansową koncepcję Boga i człowieka na konkretnych przykładach literackich,

* omówić renesansową koncepcję patriotyzmu na przykładzie twórczości J. Kochanowskiego.

* rozpoznawać środki stylistyczne w poznanych utworach renesansowych oraz określać ich funkcje,

*porównać cechy dramatu szekspirowskiego z cechami dramatu antycznego,

*omówić nowatorstwo dramatu szekspirowskiego,

Ocena dobra

* porównać wizję Boga i człowieka w filozofii i literaturze średniowiecza i renesansu,

*omówić poglądy filozoficzne G. P. Mirandoli, N. Machiavellego i T. Morusa,

*wskazywać cechy filozofii renesansowej w poznanych utworach literackich,

*omówić cechy gatunkowe eseju,

*przedstawić różne typy humanizmu renesansowego (optymistyczny, dramatyczny, tragiczny, heroiczny)

*porównać różne ujęcia motywu wsi, utrwalone w literaturze epoki,

*porównać wizję człowieka i świata w twórczości Kochanowskiego i Sępa Szarzyńskiego,

*scharakteryzować „Treny” jako cykl kompozycyjny będący wyrazem kryzysu światopoglądowego poety, ale i jego odbudowy

*wykazać nowatorstwo „Trenów” J. Kochanowskiego wobec tradycji poezji żałobnej,

* określać funkcje nawiązań do tradycji w poznanych utworach renesansowych,

*scharakteryzować twórczość M. Reja,

* interpretować poznane utwory renesansowe w różnych kontekstach,

* zinterpretować Szekspirowską realizację motywu winy i kary.

Ocena bardzo dobra

*wskazywać i interpretować treści antyczne i renesansowe w dziele malarskim,

*wskazywać podobieństwa i różnice w sposobach obrazowania świata i człowieka w twórczości różnych przedstawicieli literatury renesansowej,

*prezentować różne sposoby kreowania postawy afirmacji świata w renesansowych dziełach literackich i malarskich,

*rozpoznawać i interpretować ironię w poznanych tekstach renesansowych oraz wyjaśniać mechanizmy jej powstawania

*porównywać różne koncepcje światopoglądowe wyrażone w poznanych utworach renesansowych,

*wyjaśniać i uzasadniać nawiązania do tradycji renesansowej w poznanych utworach późniejszych epok,

*hierarchizować i syntetyzować informacje dotyczące literatury i kultury renesansowej.

BAROK

Ocena dopuszczająca

*objaśnić nazwę epoki

*wymienić cechy kultury i literatury baroku, umiejscowić epokę w czasie, omówić tło społeczno-historyczne

*wymienić najważniejsze wydarzenia historyczne, które wpłynęły na kulturę epoki

*wymienić filozofów epoki: Kartezjusza, Spinozę, Pascala

*wymienić i omówić najważniejsze motywy i toposy literatury barokowej oraz wskazać ich realizację w konkretnych tekstach literackich

*wymienić cechy stylu barokowego w architekturze i w sztuce, wymienić przedstawicieli

* rozróżnić nurty: metafizyczny, dworski i ziemiański w literaturze polskiej,

- *wymienić przedstawicieli tych nurtów
- * omówić koncepcję Boga, człowieka i świata w poezji baroku
- *rozpoznać typowe środki wyrazu poezji barokowej,
- *zdefiniować pojęcia: marinizm, konceptyzm, paradoks, antyteza, oksymoron, anafora,
- *scharakteryzować cechy kultury sarmackiej
- *operować pojęciami: dualizm, antynomia, sarmatyzm, mesjanizm, megalomania, ksenofobia, hiperbola, styl makaroniczny

*scharakteryzować Don Kichota jako błędnego rycerza, wskazując jego pozytywne i negatywne cechy ,porównać postawy Don Kichota i Sancho Pansy, opisać relacje między głównym bohaterem powieści Cervantesa a światem zewnętrznym

*wskazać cechy gatunkowe powieści

*wskazać związek „Pamiętników” J.C.Paska z wydarzeniami historycznymi i nurtem

sarmatyzmu

*przedstawić portret Polaków ukazany w „Pamiętnikach” Paska

Ocena dostateczna

*scharakteryzować twórczość M. Sępa Szarzyńskiego jako prekursora polskiego baroku

*definiować na podstawie poznanych tekstów Sępa- Szarzyńskiego pojęcia: peryfrazą, przerzutnia, inwersja , oksymoron, heroiczny aktywizm, antynomie, tematyka egzystencjalna

*scharakteryzować styl „Pamiętników” J. C. Paska;

*wyjaśnić terminy: makaronizm, pamiętnik, dziennik, gawęda,

*omówić najważniejsze cechy estetyki barokowej w sztukach plastycznych

*objaśnić, w czym wyraża się dramatyzm i paradoksalność sytuacji człowieka w świecie wg filozofii

Pascala

* wskazać przeciwieństwa obecne w filozofii Pascala

*objaśnić, na czym polega tragizm postaci Don Kichota,

*zdefiniować pojęcia: deheroizacja, trawestacja

*wskazać źródła komizmu omawianych fragmentów powieści Cervantesa

*wskazać cechy gatunkowe: powieści, pamiętnika, gawędy, sonetu,

*scharakteryzować styl i język „Pamiętników J.C. Paska

Ocena dobra

- *porównać wizję człowieka i świata w twórczości Kochanowskiego i Sępa Szarzyńskiego
- *porównać wizję Boga i człowieka w filozofii renesansu i baroku
- *objaśnić stosunek Pascala do chrześcijaństwa
- *scharakteryzować idee i skutki kontrreformacji
- *ocenić nurt sarmatyzmu i ukazać jego kontynuację w następnych epokach
- *sformułować wnioski dotyczące relacji pomiędzy wydarzeniami politycznymi a kulturowymi w Polsce i Europie doby baroku
- *ocenić Don Kichota, zwracając uwagę na niejednoznaczność jego postawy
- *objaśnić znaczenie pojęcia „donkiszoteria”, odwołując się do wybranej sytuacji ze współczesności
- *objaśnić, na czym polega deheroizacja bohatera
- *zastosować w opisie dzieła sztuki terminologię charakterystyczną dla sztuk plastycznych

Ocena bardzo dobra

- *wskazać związki między „Myślami” Pascala a ideologią epoki
- *dokonać wartościowania światopoglądu Paska i stylu jego wypowiedzi z punktu widzenia współczesnego mu czytelnika oraz dzisiejszego odbiorcy
- *wskazać przemiany w tradycji gatunkowej sonetu
- *wskazać motywy barokowe i omówić ich reinterpretację w utworach współczesnych
- *wykazać wpływ tradycji sarmackiej i reinterpretację tej tradycji w utworach współczesnych
- *wskazać intertekstualne powiązania między utworami epoki i późniejszymi
- *wskazać środki artystyczne służące deheroizacji, budujące patos

OŚWIECENIE

Ocena dopuszczająca

- *określić genezę i periodyzację polskiego oświecenia, wymienić instytucje życia kulturalnego oświecenia
- *wymienić filozofów epoki: Kanta, Locka
- *określić kanony piękna klasycznego i klasycystycznego, scharakteryzować sztukę epoki

- *scharakteryzować główne prądy literackie: klasycyzm, sentymentalizm, rokoko
- *scharakteryzować gatunki typowe dla epoki: satyra, bajka, komedia
- *operować terminami: racjonalizm, empiryzm, deizm, ateizm, libertynizm, wolterianizm,

Ocena dostateczna

- *scharakteryzować tło społeczno-polityczne i historyczne europejskiego oświecenia
- *scharakteryzować oświeceniowe teorie epistemologiczne i poglądy religijne
- *objaśnić, na czym polegała specyfika polskiego oświecenia
- *wskazać najważniejsze osiągnięcia polskiego oświecenia
- *przedstawić portret Polaków ukazany w poznanych utworach
- *wskazać różnice między parodią, pastiszem a trawestacją
- *w utworach o tematyce patriotycznej: odtworzyć przedstawioną hierarchię wartości, rozpoznać środki stylistyczne występujące w tych utworach oraz wskazać ich funkcje,
- *operować pojęciami: satyra , ironia
- *wykazać związek satyry z ideami oświecenia
- *przedstawić oświeceniowy program naprawy polskiej rzeczywistości przedstawiony w satyrach
- *określić cechy gatunkowe poematu heroikomicznego
- *zastosować w opisie dzieł malarskich i rzeźbiarskich terminologię charakterystyczną dla sztuk plastycznych

Ocena dobra

- *uzasadnić tezę, iż oświecenie można uznać za początek nowoczesności
- *scharakteryzować styl klasycystyczny i rokoko w sztuce
- *omówić główne wątki myśli J. J. Rousseau
- *omówić cechy powiastki filozoficznej
- *opisać sposoby prowadzenia narracji w utworach Kapuścińskiego i w powieści oświeceniowej
- *omówić sposoby wyrażania emocji oraz kreowania natury w liryce sentymentalnej, wskazując środki stylistyczne typowe dla tego nurtu
- *rozpoznać elementy charakterystyczne dla konwencji sentymentalnej w przedstawieniu malarskim
- *wskazać i omówić środki artystyczne budujące satyryczny obraz rzeczywistości

*opisać mechanizm powstawania i funkcje wypowiedzi ironicznej, odwołując się do poznanych utworów

Ocena bardzo dobra

*porównać stosunek myślicieli oświecenia i baroku do Boga i religii

*zinterpretować dzieła malarskie jako apoteozę potęgi rozumu, wiedzy i nauki, zwracając uwagę na alegoryczne elementy przedstawienia

*wskazać intertekstualne powiązania między utworami

*omówić związki między refleksją metapoetycką nawiązującą do idei oświecenia a klasycystycznym sposobem jej wyrażania

*porównać konwencję klasycystyczną i sentymentalną, odwołując się do poznanych utworów literackich

PREROMANTYZM

Ocena dopuszczająca

*Scharakteryzować postępowanie i przekonania Wertera;

*Wymienić przedstawicieli preromantyzmu

Ocena dostateczna

*Wskazać cechy gatunkowe powieści epistolarnej; określić cechy postawy werterowskiej;

Ocena dobra

*Objąć, na czym polega i w czym się przejawia indywidualizm bohatera *Cierpień młodego Wertera*; wskazać genezę powieści;

*Scharakteryzować styl listów Wertera, wskazując na emocjonalność jego wypowiedzi; Określić stosunek Wertera do norm moralnych, zabraniających mu związku z Lottą;

Ocena bardzo dobra

*Omówić refleksje Wertera dotyczące społeczeństwa;

*Zastosować kategorię niedojrzałości do opisu postawy werterowskiej;

Na ocenę **celującą** w zakresie materiału rzeczowego z poszczególnych epok uczeń potrafi to,

co na ocenę bardzo dobrą, a ponadto:

✓ dokonać samodzielnej interpretacji lektur spoza kanonu, poznanych w trybie indywidualnym

✓ samodzielnie dostrzec różnorodne konteksty (np. filozoficzne, historyczne, teoretycznoliterackie) kształtujące obraz literatury w omawianych epokach